

Ettepanekud maksejõuetusõiguse revisjoniks

Justiitsministeerium saatis 14.08.2015 üleskutse esitada arvamusi ja ettepanekuid maksejõuetusrevisjoni läbiviimiseks.

Olen seisukohal, et kehtiva maksejõuetusõiguse süsteem ja loogika tuleks säilitada, kuna see on praktikas juurdunud ning vajab vaid mõningaid täiendusi ja parandusi. Pankrotiasjade arv on suur ning toimub pankrotiasjade pidev menetlemine kohtus ja kohtuväliselt, mistõttu pankrotiseadust rakendatakse pidevalt. Saneerimisseaduse rakendamine ei ole kuigi aktuaalne, kuna saneerimisasju on käesoleval ajal kohtutes väga vähe. Samuti on kohtutes üksikud asjad, mis seonduvad võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadusega. Kuna kaks viimati nimetatud seadust ei leia eriti rakendamist, siis oleks maksejõuetusmenetluste ühtseks menetluseks koondamine põhjendamatu ja tekitaks praktikas probleeme seoses uue seadustiku kohaldamisega.

Alljärgnevalt toon välja enda arvamused ja ettepanekud, samuti tagasiside justiitsministeeriumi esitatud küsimustele, mis põhinevad praktikas tõusetunud probleemidel ja eeldavad maksejõuetusõiguse, eelkõige pankrotiõiguse, muutmist ja täiendamist:

1. Menetluse kiirendamise huvides tuleks kaaluda avaliku huvi ja kohtu uurimisprintsii bi kriteeriumide sätestamine seaduses. Üheselt on selge, et pankrotiasjades on avalik huvi, kuid piiritlemata on selle kriteeriumid. Selgete piiride puudumine toob kaasa kohtuvaidlusi, mis venitavad menetlust. Seega tuleks pankrotimenetluse kiirendamise huvides avaliku huvi kriteeriumid seaduses sätestada. Samuti seonduv avalik huvi kohtu uurimisprintsii biga, sest praktikas on tihti vaidlusi selle üle, kui ulatuslik on kohtu uurimisprintsii p (PankrS § 3 lg 3 ka § 84). Siiani on kohtunikel ja menetlusosalistel selles osas eriarvamus ja see toob kaasa täiendavaid vaidlusi, mis kujundab menetluse kestust.
2. Pankrotiseaduse kohaselt kuuluvad pankrotimenetluses kohaldamisele tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku sätted. Samas ei ole üheselt selge, millal ja millised sätted kohaldamisele kuuluvad ja millised mitte ning seetõttu on praktikas järjest enam sellelaadseid vaidluseid. Otsustada tuleb, kas pankrotiseaduse erisus tuleb sõnaselgelt sätestada või peab see tulenema seaduse mõttest, mille puhul tuleb arvestada, et praktika paika loksumine on pikaajaline ja toob kaasa pankrotimenetluste venimise.

Tsiviilkohtumenetluse sätete kohaldamisel on tüüpilisteks probleemseteks vaidlusteks näiteks võlaõigusliku kokkuleppe lubamine vs mittelubamine pankrotimenetluses (näiteks Tallinna Ringkonnakohus oma 18.11.2015 tsiviilasjas nr 2-15-10480). Samuti on probleemne pankrotiavaldusest loobumine. Pankrotiavaldusest loobumise avaldust esitavad võlausaldajad praktikas küllalt sageli eesmärgiga saada tagasi pool tasutud riigilõivust. Kuigi antud küsimuse puhul on Tallinna Ringkonnakohtu praktika (tsiviilasjad nr 2-08-91597 ja 2-10-981) välja kujunenud, ei ole see vähendanud pankrotiavaldusest loobumise avalduste esitamist.

3. Kaebeõiguse piiritlemine – ebaselge on see, kellel (ja kelle huvides) on pankrotimenetluses kaebeõigus. Riigikohus on oma lahendites korduvalt leidnud, et halduril puudub kaebeõigus. PankrS § 55 lg 1 kohaselt kaitseb haldur kõigi võlausaldajate ja võlgniku õigusi ja huve ning tagab seadusliku, kiire ja otstarbeka pankrotimenetluse. Seega tuleks analüüsida kas ja millises ulatuses ning kelle huvides on pankrotihalduril pankrotiasjades kaebeõigus.

Täiendavalt tuleks analüüsida võlgniku kaebeõigust, s.h seda, kes on õigustatud võlgniku huvides kaebust esitama näiteks olukorras, kus juhatuse liikme volitused on lõppenud. Millised on sellisel juhul osanike/aktsionäride võimalused oma õiguste realiseerimiseks (PankrS § 156 kohaselt tagastatakse ülejäänud vara pankrotimenetluse lõppedes võlgnikule, juriidilise isiku korral selle osanikele/aktsionäridele)?

Menetluskulud – kaebeõiguse käsitlemisel tuleks eraldi analüüsida menetluskulude kandmisega seonduvat, s.t kas näiteks võlgniku kaebuse korral tuleb menetluskulud hüvitada pankrotivarast või jäävad need kaebuse esitanud isiku kanda. Samuti tuleks põhjalikult reguleerida seda, kas ja millal tuleb menetluskulud välja mõista pankrotihaldurilt.

4. Menetlusosaliste teavitamine – PankrS § 7 kohaselt avaldatakse seaduses ettenähtud teade väljaandes Ametlikud Teadaanded. Probleemiks on see, et pankrotimenetlused kestavad aastaid ja seetõttu võib võlausaldajatel jääda väljaandes Ametlikud Teadaanded kajastatud info tähelepanuta (näiteks võlausaldajate üldkoosolekute toimumine, jaotusettepanekuga ja lõpparuandega tutvumise võimalused jms). Kuna käesoleval ajal on võimalik edastada info võlausaldajatele elektrooniliselt, siis tuleks seaduses sätestada halduri kohustus informeerida võlausaldajaid pankrotimenetluse teadetest elektrooniliselt (e-maili teel). Võlausaldaja enda kohustus peaks olema tagada, et pankrotihalduril on võlausaldaja elektrooniline kontaktaadress.
5. Pankrotihalduri ja tema abiliste sõltumatus – PankrS § 56 lg 3 kohaselt peab haldur olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajast. Selleks, et kohus saaks otsustada halduri sõltumatuse üle, tuleb kohustada pankrotihaldurit esitama kohtule informatsiooni, mis võimaldab kohtul hinnata halduri, tema esindaja või abilis seostust menetlusosalistega.
6. Pankrotihalduri kohustused – põhjalikumalt analüüsi vajaks pankrotihalduri kohustused pankrotimenetluse kestel, näiteks võlgniku kohustuste täitmine (deklaratsioonide esitamine, millest sõltub võlausaldaja teadasaamine oma nõudest (näiteks maksunõuded, keskkonnatasud), dokumentatsiooni üleandmine jms).
7. Pärandvara pankrotimenetlusega seotud probleemid – mitmetes pärandvara pankrotiasjades on selgunud, et pankrotiavaldus on esitatud nii hilja, et kõik tagasivõitmisnõuete esitamise tähtaeg on möödunud. TsÜS § 166 reguleerib aegumise peatumist pärandvarasse kuuluva või pärandvara vastu suunatud nõuete puhul. Et välistada olukorda, kus võlausaldaja pole aegunud, kuid tagasivõitmistähtajad on aegunud ja seetõttu pole võimalik võlausaldaja nõuet rahuldada, tuleks kaaluda pärandvara pankrotimenetluses tagasivõitmistähtaegade peatamist sarnaselt TsÜS § 166 sätestatuga.

8. Füüsilisest isikust pankrotivõlgniku pankrotimenetluse erisused vajaksid põhjalikumat analüüsi ja mõningast muudatust menetluskulude kokkuhoidmiseks ja menetluse tähtaegade lühendamiseks, näiteks ühisvara jagamise puhul peaks vaidluse puudumisel olema võimalik vara jagada pankrotimenetluse üle järelevalvet teostava kohtuniku poolt kinnitatud vormis, mitte hagi esitamisega.
9. Massikohustuste regulatsioon on ebaselge. Järjest enam lisandub kohustusi, mida käsitletakse massikohustustena (näiteks 01.01.2018 kehtima hakkav PankrS § 46¹). Seega tekib probleem korteriühistu majandamise kuludega, mis enamasti on seotud pandiesemega. Pandieseme müügist kinnipeetavad kulud on fikseeritud (PankrS § 153 lg 2), kuid tihti ületavad korteriühistu majandamiskulud pandiesemelt kinnipeetavaid kulusid ja muid varalisi vahendeid pankrotivaras pole. Seetõttu tuleks analüüsida seda, millistest vahenditest tuleks pankrotihalduril tasuta majandamiskulud ja miks eelistatakse ühte võlausaldajat (korteriühistut) teistele võlausaldajatele.
10. Täiendavalt nimetan praktikas tekkinud probleeme, mis vajaksid põhjalikumat reguleerimist: kontroll õigusabi kulude üle; maksud; võlgnikule menetlusabi taotlemise kord; pankrotimenetluses kogutud tõendite kasutamine kriminaalmenetluses; pankrotivara väärtuse hindamine ja selle vaidlustamise kord; registrist kustutatud pankrotis äriühingute suhtes likvideerimismenetluse läbiviimine; nõuete tunnustamise ja vaidlustamise kord; võlausaldajatele võlausaldajate üldkoosolekul häälte määramise ja vaidlustamise kord; n.n väikevõlausaldaja kaebeõigus olukorras, kus pankrotimenetluses on rikutud väikevõlausaldaja huve suurema võlausaldaja huvides; halduri tasu väljamõistmise alused.
11. Toetan ka ideed pankrotiombudsmani institutsiooni loomise osas.

Lugupidamisega

Merike Varusk
Harju Maakohtu kohtunik